

bosch stabbers

LANDSCHAPPELIJK INPASSINGSPLAN OPSTELTERREIN DE VORK

COLOFON

OPGESTELD DOOR

Bosch Slabbers Landschapsarchitecten;
Steven Slabbers
Koen Bakker

DATUM

mei 2017

LANDSCHAPPELIJK INPASSINGSPLAN OPSTELTERREIN DE VORK *

* TEVENS AANGEDUID ALS OPSTELTERREIN 'ROUAANSTRAAT'

bosch slabbers

VOORAF

In de zomer van 2015 is aan de omgeving het landschappelijk inpassingsplan voor het nieuw aan te leggen opstelterrein bij Haren gepresenteerd. Dit plan beoogde het opstelterrein enerzijds zo natuurlijk mogelijk in het landschap op te laten gaan waarbij de negatieve werking naar de omgeving zo veel mogelijk werd beperkt en anderzijds ruimtelijke kwaliteit aan de omgeving toe te voegen.

Met het inpassingsplan konden ook de stadsrandverschijnselen die zich aan de overzijde van de spoorlijn Groningen-Hoogezand en die het open landschap vanuit Haren en Essen bezien danig verstoren aan het zicht worden onttrokken.

In het inpassingsplan werd het opstelterrein omgeven door een hoge aarden wal. De directe omgeving werd zodanig ingericht dat het zicht op het terrein en de omwalling werd geminimaliseerd, de kenmerkende openheid zo goed als mogelijk werd behouden, er een recreatief aantrekkelijk uitloopgebied ontstond en er nieuwe natuurwaarden tot ontwikkeling konden komen.

Dit plan kon op bijval vanuit de omgeving rekenen; 'zo gaan we het doen!'

In de herfst van 2015 bracht archeologisch onderzoek nieuwe gebiedsinformatie aan het licht. Anders dan verwacht bleek de ondergrond uitzonderlijk rijk aan bewoningsresten uit verschillende periodes, van steentijd via ijzertijd tot Romeinse tijd en middeleeuwen. Daarmee kent het gebied een nagenoeg continue bewoningsgeschiedenis die veel verder terug gaat in de tijd dan verwacht.

Dat noopte om twee redenen tot een vergaande aanpassing van het inpassingsplan. De eerste reden ligt in de juridische bescherming van de bodemwaarden. Deze mogen in beginsel niet worden geschonden. Wanneer aantasting onontkoombaar is, dan moet worden gestreefd naar beperking van de schade.

Daarnaast is er ook een planinhoudelijke reden, een goed plan speelt optimaal in op de kenmerken van de plek, maakt dat een gebied 'zijn verhaal kan blijven vertellen'. Onverwacht dook daar een heel rijk en onbekend verhaal op. Het oorspronkelijke inpassingsplan kende dat verhaal niet en ging derhalve volkomen aan deze gelaagde geschiedenis voorbij.

Maar nu dat verhaal bekend is, is het een welhaast morele verplichting dat verhaal te gebruiken om tot een ontwerp te komen waarin dat verhaal een plaats krijgt. Dat biedt de mogelijkheid om tot een ontwerp te komen dat oneindig veel interessanter is, de gebruiker veel meer informatie over geschiedenis van de plek verschaft en de aanwezige waarden in de ondergrond beter beschermd.

Tegelijkertijd moest dat nieuwe inpassingsplan wel recht doen aan de wensen zoals die vanuit de omgeving waren geuit. Ook het nieuwe plan moet de mogelijk negatieve effecten van het opstel-terrein op de omgeving zoveel als mogelijk beperken, moet de zo gewaardeerde openheid van gebied zo goed mogelijk in standhouden, moet zorgen dat de recreatieve uitloopmogelijkheden worden verruimd en moet kansen bieden aan de ontwikkeling van nieuwe natuur.

Dit document wil laten zien dat het nieuwe inpassingsplan alles doet wat het eerdere inpassingsplan heeft beloofd, en zoveel meer dan dat. Het nieuwe inpassingsplan beschermt de kwaliteiten in de ondergrond, maakt de geschiedenis zichtbaar en leidt tot een aantoonbaar interessanter plan.

Het waren nu eens niet de kosten die tot een planaanpassing hebben geleid, hier speelde uitsluitend een kwaliteitsoverweging. Het nieuwe plan is duurder dan het oorspronkelijke plan, maar de bijzondere geschiedenis van dit gebied maakt dit het zeker waard.

INHOUDSOPGAVE

1.	<i>Inleiding</i>	9
2.	<i>Kenschets</i>	15
3.	<i>Randvoorwaarden</i>	27
4.	<i>Het opstelterrein</i>	31
5.	<i>Uitgangspunten omgeving</i>	35
	5.1 Sterke randen	35
	5.2 Nieuwe kansen voor natuurontwikkeling	35
	5.3 Meer mogelijkheden voor recreatie	36
	5.4 Ruimte voor de boer	36
	5.5 Ruimte voor waterberging	37
	5.6 Kabels en leidingen	38
6.	<i>Toelichting inpassingsvoorstel</i>	41
	6.1 Inpassingsvoorstel	48
	6.2 Conclusie	54
A	<i>Bijlage</i>	56
	I. Nagestreefde natuurdoeltype en beheer	58

Voor de inpassing van het opstelterrein Haren heeft Bosch Slabbers in het voorjaar van 2015 in opdracht van ProRail en de Provincie Groningen een definitief landschappelijk inpassingsplan opgesteld. Ruimtelijke uitgangspunten hierbij waren:

- het visueel en auditief minimaliseren van de invloed van het opstelterrein op het aanliggend landschap;
- het versterken van de recreatieve gebruikswaarde van de directe omgeving;
- het versterken van de natuurkwaliteit,
- optimaal inspelen op de kenmerken van de plek.

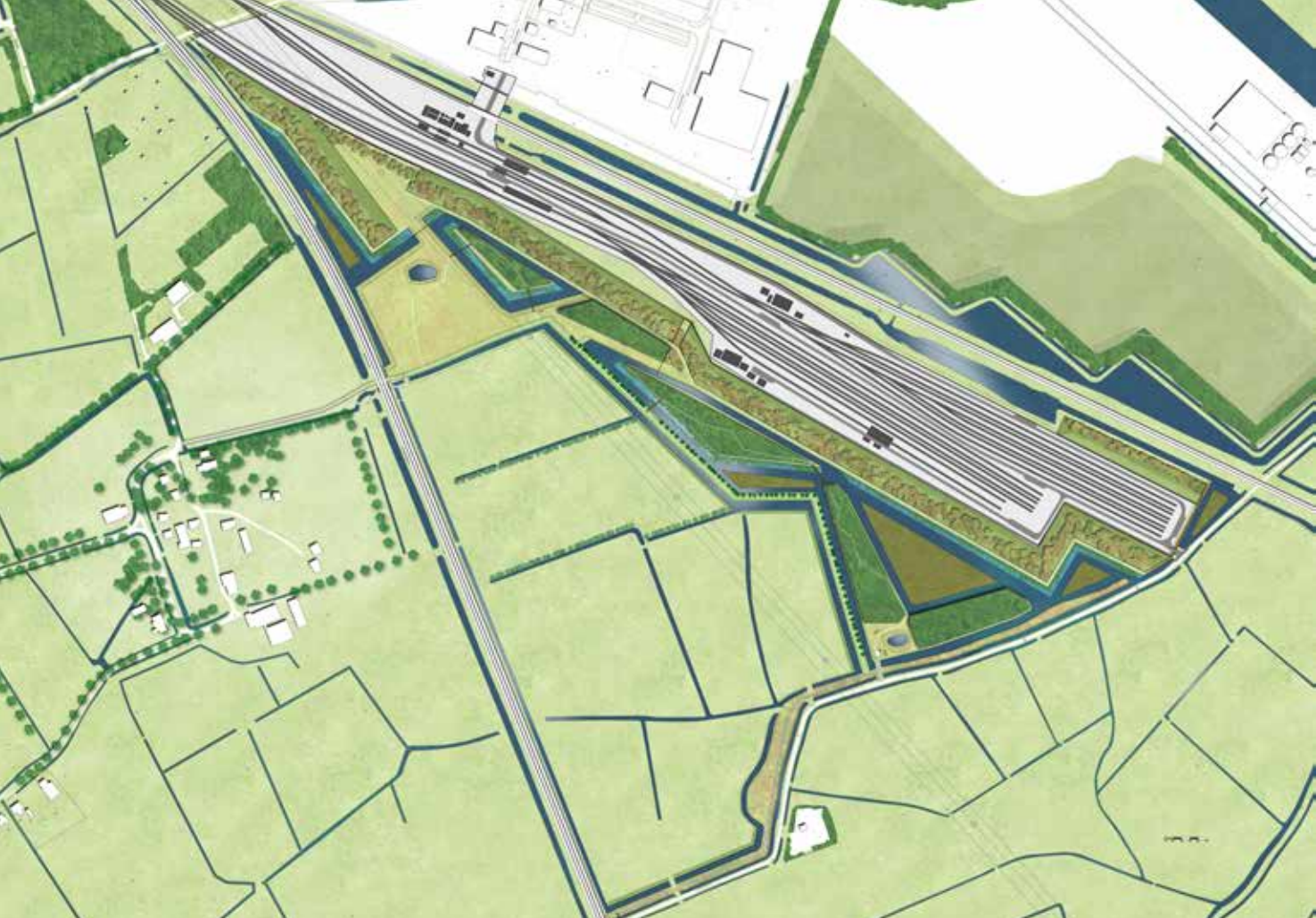
Naast ruimtelijke uitgangspunten waren er ook een aantal functionele uitgangspunten zoals het behoud van het areaal oppervlaktewater, het behoud van een hoofdwaterverbinding tussen de terreinen ter weerszijden van het opstelterrein en het realiseren van een gesloten grondbalans.

In samenspraak met de omgeving is daarop een Landschappelijk inpassingsplan (LIP) uitgewerkt:

- waarin het opstelterrein naar het open landschap wordt afgeschermd door een aarden wal,
- waarin het terrein voor de wal een gevarieerde inrichting verkrijgt, een mozaïek van boskavels, vaarten en sloten, rietlanden en bloemrijk grasland;
- waarin voor de wandelaar naast een comfortroute een meer avontuurlijke dwaalroute wordt ontwikkeld;
- waar voor de natuur een verscheidenheid aan milieutypen (bos, mantelvegetatie, rietland, bloemrijk grasland) wordt ontwikkeld en specifieke voorzieningen als een bijenhotel en broedkasten worden aangebracht;
- dat in maatopbouw inspeelt op de korrel van de oorspronkelijke verkaveling.

Het landschappelijk inpassingsplan is als juridisch bindend document opgenomen in het opnieuw te nemen planologisch besluit voor dit gebied, het Provinciaal Inpassingsplan (PIP).

Daarmee is de verwezenlijking van het landschappelijke inpassingsplan ook juridisch geborgd.

"Definitief" ontwerp opstelsterrein de Vork uit 2015

In de herfst van 2015 bracht archeologisch onderzoek nieuwe gebiedsinformatie aan het licht. Anders dan verwacht bleek de ondergrond uitzonderlijk rijk aan bewoningsresten uit verschillende perioden, van steentijd via ijzertijd tot Romeinse tijd en middeleeuwen. Daarmee kent het gebied een nagenoeg continue bewoningsgeschiedenis die veel langer door gaat in de tijd dan verwacht.

Kennelijk bood de oever van de Oer Hunze al in de vroege oudheid aantrekkelijke vestigingscondities. Eerst aan jagers-verzamelaars, later aan de eerste landbouwers. Zij hebben letterlijk hun sporen in het landschap achtergelaten. Deze sporen variëren van resten van de vervaardiging van gereedschap als vuurstenen vuistbijlen tot sporen van de funderingen van boerderijen uit de ijzertijd en Romeinse tijd en resten van het middeleeuwse gebruik van de landerijen.

Het Verdrag van Malta bepaalt dat deze bodemwaarden in beginsel niet mogen worden geschonden. Prioriteit ligt bij het voorkomen van aantasting. Wanneer aantasting onontkoombaar is, dan moet worden gestreefd naar beperking van de schade. Waar desondanks schade optreedt moeten de waarden vooraf worden gedocumenteerd en worden veiliggesteld.

Het Landschappelijk inpassingsplan 2015 staat op een aantal punten op gespannen voet met de archeologische waarden in de ondergrond:

- bij het graven van sloten wordt de ondergrond tot op grotere diepte gestoord, waarbij schade aan de archeologische waarden wordt aangebracht;
- de voorgestelde rietvegetatie (rietlanden en rietoevers) verstoort, door de diepe en dichte beworteling, de bodem en het-geen zich daarin bevindt;
- in mindere mate wordt een vergelijkbare verstorende werking verwacht van de voorgestelde bospercelen.

De nieuwe informatie over de aanwezigheid van archeologische waarden in de ondergrond heeft geleid tot een eerste verkenning naar de mogelijkheden tot aanpassing van het ontwerp uit 2015. Bij deze verkenning naar mogelijke alternatieven golden de volgende randvoorwaarden:

- Het emplacement en de aarden wal blijven op hun positie (t.o.v. het ontwerp uit 2015) en de aarden wal behoudt de met de omgeving afgesproken hoogte van 5 meter ten opzichte van het aanliggend weiland.
- De waterverbinding en de watercompensatie als geëist door het waterschap worden binnen het plangebied gerealiseerd,
- De aan de omgeving toegezegde versterking van de ruimtelijke, recreatieve en ecologische kwaliteit wordt gerealiseerd.

Schetsontwerp jan 2016; Variant 2: Beperken van de schade

Schetsontwerp jan 2016; Variant 3: Oppakken van kansen

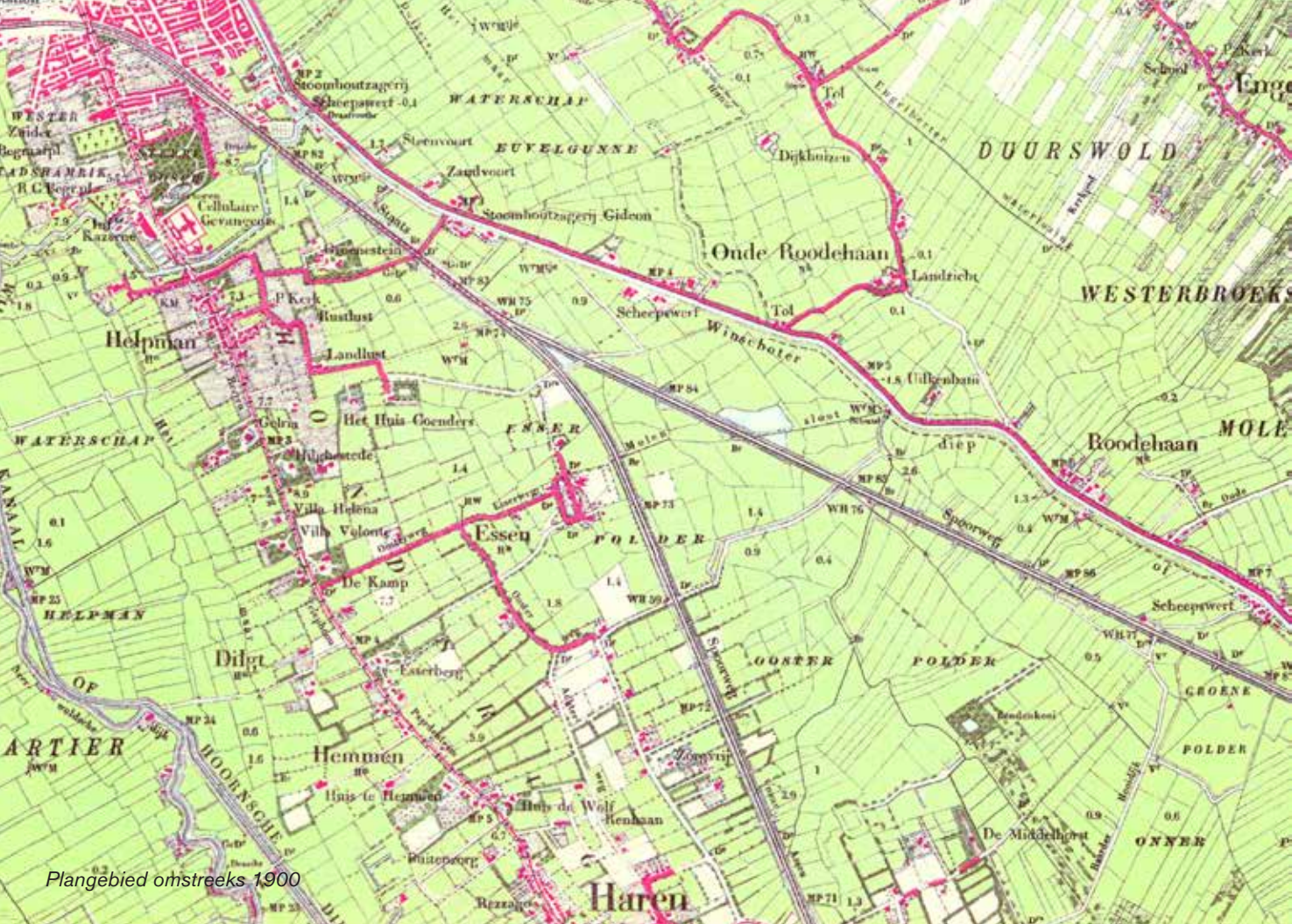
In deze verkenning zijn 2 varianten op het ontwerp uit 2015 onderzocht:

- Het beperken van schade; dit betreft een beperkte aanpassing aan het ontwerp uit 2015, waarbij het oorspronkelijke ontwerp weinig is aangepast teneinde de belangrijkste waarden en grootste dichtheden aan vindplaatsen te vrijwaren.
- Het benutten van kansen; dit betreft een verder gaande aanpassing van het ontwerp uit 2015 waarin is ingezet op het minimaliseren van de schade en waarin de nieuw opgedane kennis wordt aangewend om tot een ander type inrichting te komen, met behoud van de oorspronkelijke uitgangspunten en de toezeggingen naar de omgeving. Dit ontwerp is minder architectonisch van opzet en toont meer het beeld van een historisch landschap met natuurlijke kreken en bosjes op zandopduikingen.

Uiteindelijk heeft deze laatste variant de voorkeur gekregen. Een goed ontwerp is immers een ontwerp dat optimaal inspeelt op de kenmerken van de plek, daar behoren ook de verborgen kenmerken toe. Idealiter worden deze kenmerken aangewend om het ontwerp meer eigenheid mee te geven.

Voor verdere motivatie wordt verwezen naar het 'Rapport Inpassingsplan de Vork; varianten studie archeologische waarden' van januari 2016.

Deze rapportage vormt de toelichting op het aangepaste landschappelijk inrichtingsplan.

Plangebied omstreeks 1900

Plangebied omstreeks 2010

Haren ligt op de zandige Hondsrug, een uitloper van het Drents Plateau. De gronden oostelijk van deze rug, waarin ook het buurtschap Essen ligt, zijn meer nat en kleiig dan wel venig en zijn ruimtelijk meer open. Ten noordoosten van het gebied ligt het stroomdal van de Hunze, deze is nog maar beperkt herkenbaar. Een deel van de oorspronkelijke kavelgrensbeplanting is nog aanwezig. Dit vormen 'coulissen' in het landschap.

Essen is een cultuurhistorisch gaaf buurtschap, dat nog relatief vrij in het open landschap ligt. Dit is tevens de locatie van een voormalig klooster. In dit landschap is de cultuurhistorische verkaveling (onregelmatige, relatief kleine blokken) nog deels aanwezig. Het buurtschap ontleent zijn kwaliteit mede aan de relatie met het aanliggend agrarisch gebied.

De relatieve openheid van de omgeving wordt gewaardeerd. Het open landschap wordt beheerd vanuit een tweetal agrarische bedrijven, waarvan één aan de rand van Essen is gevestigd.

De afgelopen decennia is de bebouwing vanaf alle kanten in de richting het buurtschap uitgebreid, waardoor de omliggende open ruimte steeds verder in omvang is beperkt.

Vanaf pagina 17 worden de waarden in het gebied en de invloed van het opstelsterrein in het gebied weergegeven middels schematische kaartjes.

Openheid; omvang en kwaliteit

Voor de bewoners van het buurtschap Essen is het behoud van de omringende openheid van groot belang. Het gaat daarbij niet alleen om de omvang van de open ruimte, maar ook om de kwaliteit daarvan. De kwaliteit van de open ruimte wordt in belangrijke mate bepaald door de kwaliteit van de randen. Essen ligt in een landschappelijke 'kamer', waarbij de kwaliteit van de wanden te wensen laat.

De wanden van de open ruimte die Essen omspoelt zijn met name in de richting van de locatie van het opstelsterrein, slecht ontwikkeld. Het decor van het buurtschap en het omliggend agrarisch gebied wordt gevormd door opslagloodsen, industrie, een stortplaats en een sloperijbedrijf. Ook vanuit Klein Martijn en Haren Noord ziet men uit op de sterk verrommelde stadsrand van Groningen.

Archeologisch onderzoek; Graven van de proefsleuf

Archeologisch onderzoek; Zeven van bodemonsters

Bruikbaarheid

In zijn huidige omvang is het open gebied 'net' groot genoeg om twee agrarische bedrijven in stand te houden. Voor het overige fungeert het open gebied nauwelijks als uitloopgebied voor de inwoners van Haren, het is slecht bereikbaar, weinig toegankelijk en weinig attractief. Een ander dan de boer heeft er weinig te vinden.

Archeologie

(bron: Spoorzone Groningen WP 2.12 Proefsleuvenonderzoek Haren De Vork, gemeente Haren (GR), MUG ingenieursbureau, 2015)

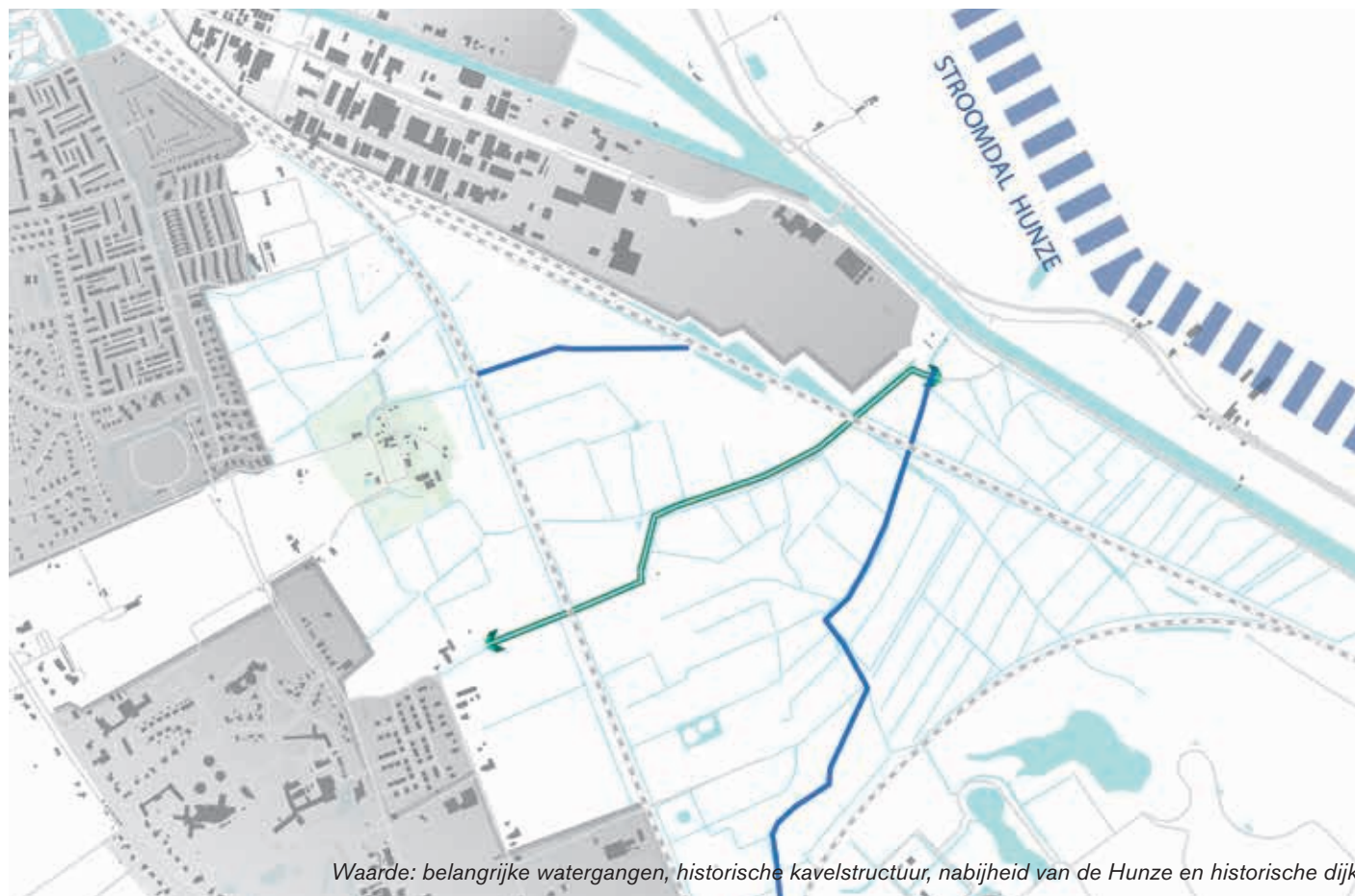
Het archeologisch onderzoek dat in de periode 2015-2017 is verricht heeft geleid tot kennis van het historisch landschap en een andere kijk op het hedendaagse landschap. Het landschap is, naar nu bekend, voor het eerst bewoond omstreeks 5000 voor Christus. Deze eerste bewoners waren jagers-verzamelaars, vanaf 3000 v. Chr. vestigen zich de eerste boeren in het gebied. In die tijd werd het landschap van het plangebied nog gevormd door een droog dekzandlandschap waar de Hunze langs stroomt. Later transformeert dit naar een langzaam verdrinkend landschap waar klei wordt afgezet en veen groeit. De laatste boer vertrekt naar hoger gelegen gronden rond de 2e eeuw n. Chr. De bewoners van het klooster Yesse nemen het gebied in de middeleeuwen opnieuw in gebruik. De thans gevonden bodemschatten brengen de ontwikkeling van het menselijk gebruik (van jager-verzamelaar tot de eerste landbouwers) over een periode van 7000 jaar (van het mesolithicum rond 5000 v.Chr. en het neolithicum 3400-2800 v. Chr. tot en met de Tweede Wereldoorlog) in beeld.

In het gehele plangebied komen archeologische resten voor. Met name op de hogere delen van het dekzand zijn hoge concentraties sporen gevonden, sporen van het mesolithicum tot aan de moderne tijd. In de zuidoosthoek ligt tevens een hoge concentratie neolithisch vuursteen, met componenten mesolithicum en bronstijd. Dit is het komgebied van de Oer-Hunze. Alle vindplaatsen in het plangebied zijn behoudenswaardig en moeten worden beschermd tegen bodemverstorende ingrepen.

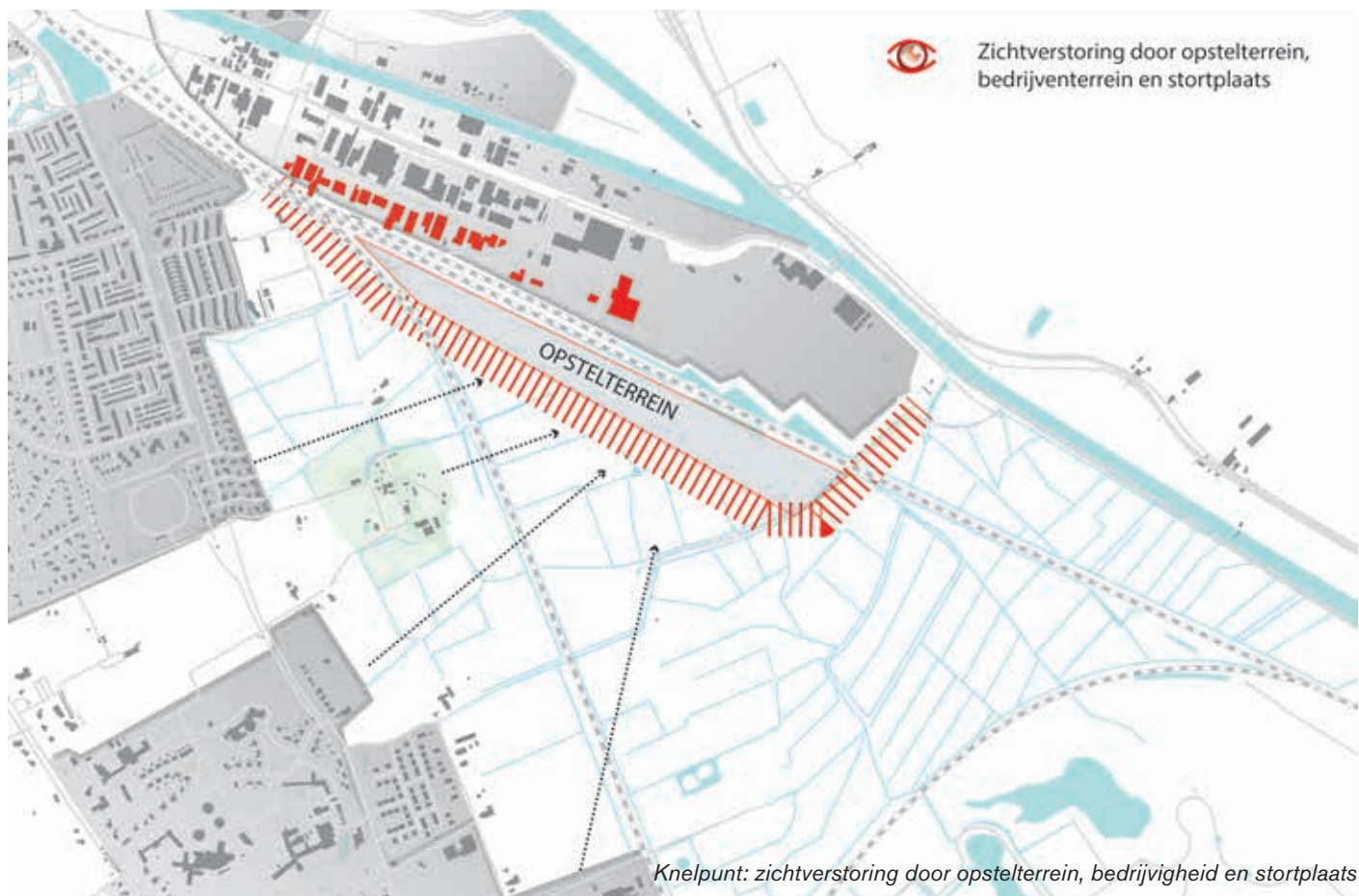

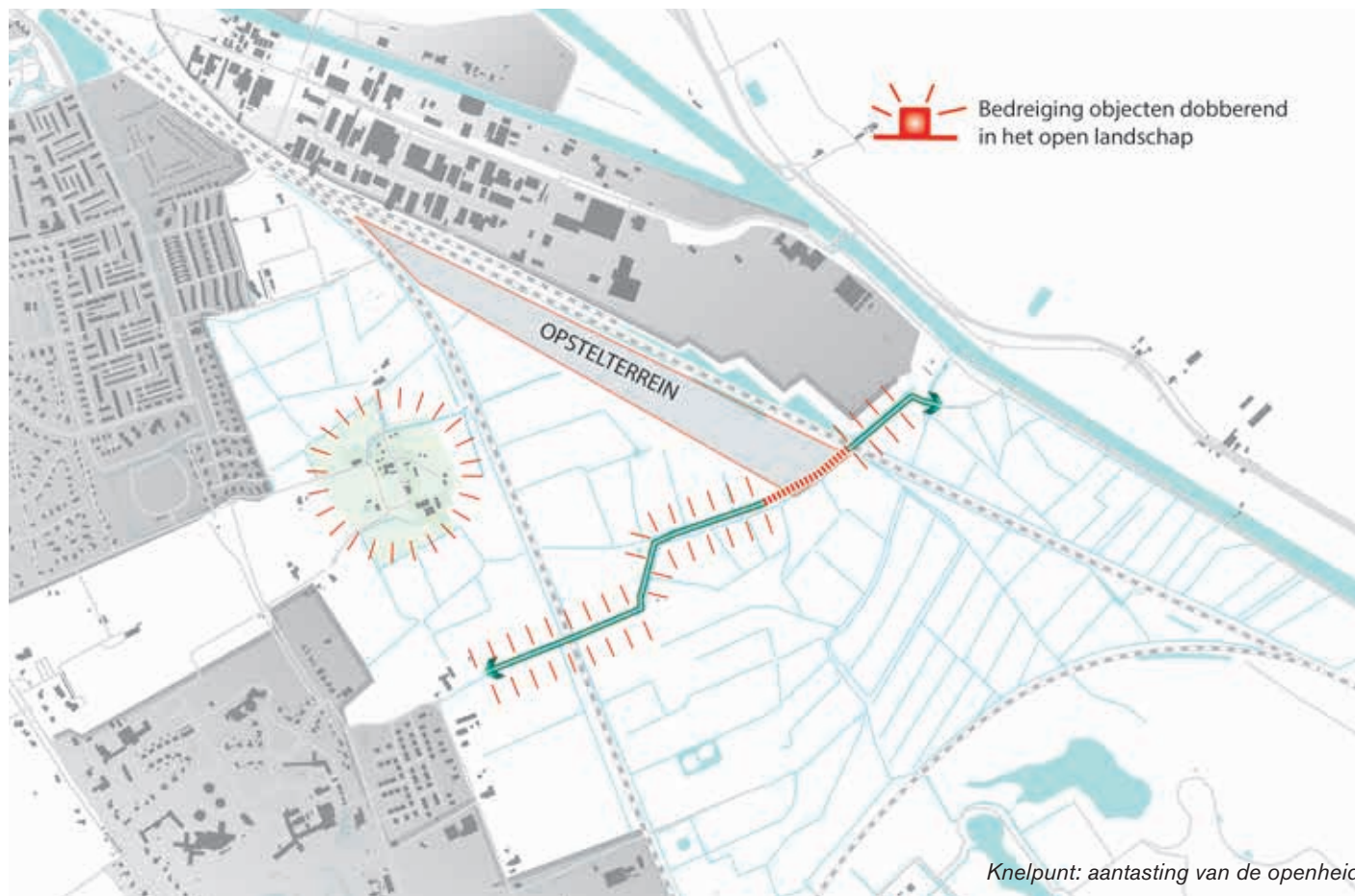

Aan de ontwikkeling en landschappelijke inpassing van het opstelterrein worden vanuit het milieu, landschap en archeologie randvoorwaarden gesteld.

Milieu

Milieutechnisch is 'niet horen, niet ruiken, niet zien' de leidraad. 'Niet zien' heeft daarbij ook betrekking op het nachtbeeld, op de verlichting van het terrein en de uitstraling daarvan naar de omgeving.

Op de locatie van het beoogde opstelterrein zijn sloten aanwezig die deel uitmaken van het leefgebied van de poelkikker, een in Nederland beschermde soort. Met de aanleg van het opstelterrein worden sloten gedempt. Dit leidt tot een verlies aan leefgebied van de poelkikker. Het verlies aan wateroppervlak en aan habitat voor de poelkikker moet binnen het plangebied worden gecompenseerd door nieuwe poelen of sloten aan te leggen en een alternatief leefgebied aan te bieden.

Het opstelterrein moet zo duurzaam mogelijk worden ingericht. Deze duurzaamheidsdoelstelling werkt door in de uitwerking van de verlichting, het behoud van het waterbergend vermogen, de inpassing in de historische verkaveling, beperken van de schade aan de archeologische waarden in de ondergrond en het toevoegen van extra voorzieningen ten behoeve van de ontwikkeling van natuurkwaliteit.

Landschap

Ruimtelijk gaat het primair om een inpassing die is gericht op: het weer sterk maken van de rand van de open ruimte aan de zijde van het spoor (opstelterrein);

- de inpassing van het opstelterrein binnen de historische verkaveling;
- compensatie van het gedempte water en toegevoegde verharding/bebouwing;
- het versterken van de aantrekkelijkheid van 'de sporendriehoek' als uitloophetgebied voor de inwoners van Haren;
- het versterken van de betekenis van dit gebied voor de natuur;
- het versterken van de betekenis van dit gebied voor de archeologie.
- continuering van de agrarische functie.

Archeologie

Graafwerkzaamheden

Het plangebied kent een hoge dichtheid aan vindplaatsen. Tegelijkertijd moet er vanuit de watercompensatie water worden gegraven en moet de hoofdwatbinding worden omgelegd. Dat maakt graafwerkzaamheden onvermijdelijk. De graafwerkzaamheden worden echter tot een minimum beperkt. Er wordt niet meer water gegraven dan voor de watercompensatie en de omleiding van de hoofdvaarroute strikt noodzakelijk is. Gezien de dichtheid aan vindplaatsen is het onvermijdelijk dat hierbij schade ontstaat, echter een op de belangrijkste vindplaatsen afgestemde trasering moet er toe leiden dat deze schade beperkt blijft. Dat impliceert dat voor het realiseren van de grondwal uit het oorspronkelijke ontwerp 2015 extra grond van elders moet worden aangevoerd.

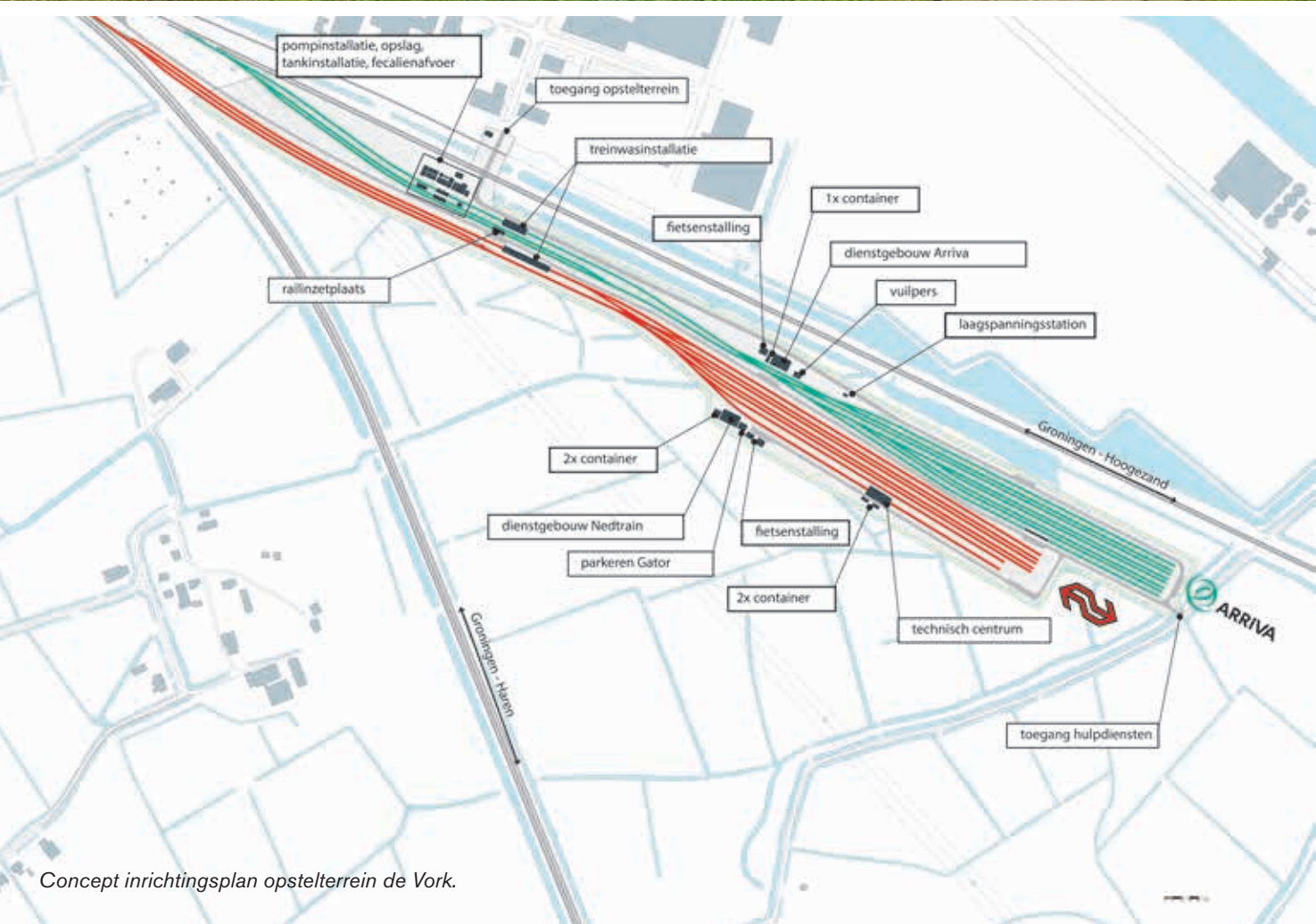

Rietvegetatie

Vanuit de archeologie is rietontwikkeling een ernstige bedreiging. Riet wortelt diep en kent een dichte beworteling. Daarmee verstoort riet de ondergrond danig. Randvoorwaarde vanuit de archeologie is dat rietvorming wordt uitgesloten op kwetsbare locaties (hoger gelegen delen).

Boombepanting

De archeologische waarden beginnen op circa 30 tot 50 cm diepte, de bovenliggende bouwvoor is voorheen al regelmatig geroerd. Om schade door beworteling te voorkomen worden opgaande bomen aangeplant op nieuw te vormen 'plateaus' van 80 cm hoogte (t.o.v. maaiveld) en worden diepwortelende boomsoorten vermeden.. Hierdoor blijven de vindplaatsen, ook op termijn, buiten het bereik van de boomwortels.

Het opstelterrein kent twee gebruikers:

- Arriva, met door dieselmotoren aangedreven treinen;
- NS, met elektrisch aangedreven treinen.

Dit maakt dat een deel van het opstelterrein bovenleidingen kent. Deze zijn circa 8.5 meter hoog.

Het opstelterrein is ontworpen met de gedachte om zo min mogelijk te rangeren om zo eventuele geluidsbelasting op de omgeving tot een minimum te beperken.

Het opstelterrein ligt langs de spoorlijn naar Hoogezand en wordt op gelijke hoogte met dat spoor aangelegd. Daarmee ligt het naar het oosten circa 2 meter verhoogd ten opzichte van het aanliggend grondgebied.

Vanaf de weg wordt het terrein vanuit de richting Groningen ontsloten via het bedrijventerrein. Ten behoeve van de hulpdiensten is een tweede noodtoegang vereist. Deze sluit aan op de Noorderzanddijk.

Er is gekozen voor een opzet waarbij de activiteiten in twee zones zijn geconcentreerd:

- In het smalle entreegebied, hier liggen in omvang kleinere voorzieningen als (diesel)olie- voorzieningen, rioolstort, afvalverwerking, drukpers en de wasstraat. Deze laatste is circa 8 meter hoog;
- In het meer zuidelijk gelegen, brede deel. Hier liggen voorzieningen voor de bedrijfsvoering, deze zijn maximaal 2.5 laag (ca 7 meter) hoog. Daarnaast liggen hier kleinere voorzieningen als de fietsenstalling, afvalpers, opslag gasflessen, rioolstort en afvalverwerking.

Beide zones zijn door de transportcorridor met elkaar verbonden.

Door gebouwen en activiteiten te concentreren in twee zones wordt ook de geluidsdruk en de verlichtingsvraag geconcentreerd in twee gebieden.

Indicatief beeld opstelterrein met wasstraat en dienstgebouwen bron foto: Nedtrain

Indicatief beeld opstelterrein met wasstraat en hoogwerker

bron foto: Nedtrain

Dit maakt het mogelijk om:

- de geluidsbelasting meer effectief tegen te gaan;
- te differentiëren in verlichtingsniveau, intensiever in de gebruikszones, extensiever aan de transportcorridor.

Ten aanzien van de verlichting worden vanuit het oogpunt van landschappelijke inpassing de volgende uitgangspunten geformuleerd:

- toepassing van zo laag mogelijke masten en armaturen die het licht zo min mogelijk verstrooien (maximaal 8,5m hoog, met een streven van 5,5m hoog);
- differentiatie in verlichtingsniveau;
- zo mogelijk toepassing van sensoren.

Berekeningen wijzen uit dat de geluidsdruk onder het toegestane niveau blijft. De concentratie van het gebruik in twee zones maakt het denkbaar dat eventuele geluidsreducerende maatregelen meer gelokaliseerd worden toegepast; niet langs het gehele terrein maar langs delen van het terrein worden ingezet.

Een deel van de gebouwen krijgt een hoogte van ca 7 tot 8 meter. Daarmee zullen zij de hoogte van het wallichaam overstijgen.

Vanuit de landschappelijke inpassing is het wenselijk dat de gebouwen ingetogen zijn in vormgeving, kleur- en materiaalgebruik, opdat zij zoveel mogelijk in het landschap wegvallen. Spiegelende materialen, uitbundige vormen en een opvallend kleurgebruik moeten worden vermeden.

Het opstelterrein is niet voor publiek toegankelijk; het wordt afgeschermd door een hekwerk en dichtbegroeid wallichaam. Dit maakt het terrein uitsluitend bereikbaar vanaf het spoor en via de ontsluitingswegen.

Referentie verlandingsvegetatie en opgaande beplanting

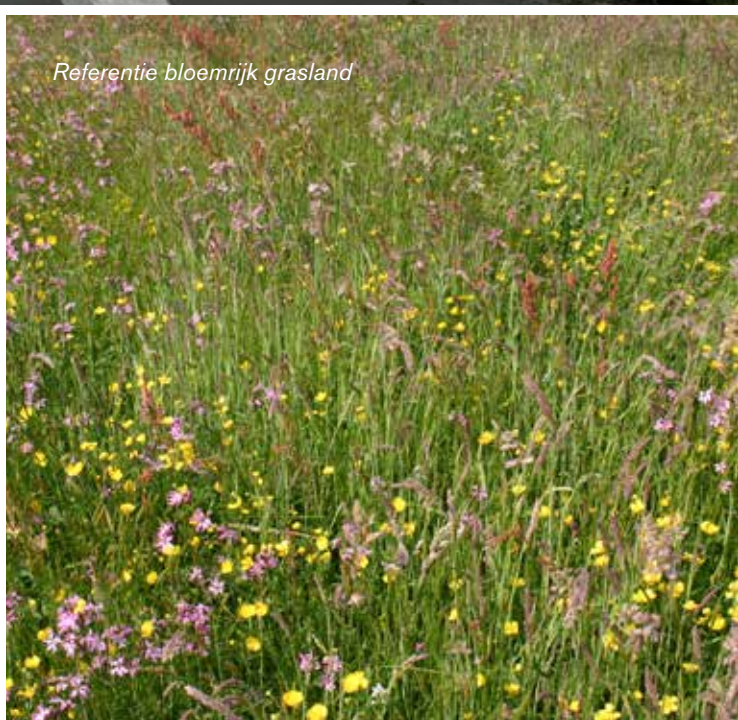
Referentie vlonderpad door moeras

Referentie opgaand bos van inheemse soorten

Referentie bloemrijk grasland

UITGANGSPUNTEN OMGEVING

5.1 STERKE RANDEN

Met de inrichting van de directe omgeving van het opstelterrein moeten de randen van de open ruimte die het buurtschap Essen omgeeft worden versterkt. Uitgangspunt is dat krachtige randen worden ontwikkeld die de aantrekkelijkheid van de sporendriehoek versterken, zowel in visuele, recreatieve als in ecologische zin.

5.2 NIEUWE KANSEN VOOR NATUURONTWIKKELING

Tot ver in de twintigste eeuw was de omgeving van Essen een weidevogelgebied. Met de voortschrijdende verstedelijking heeft het aan kwaliteit als weidevogelgebied ingeboet. Met de ontwikkeling van het opstelterrein neemt het open gebied wederom in omvang af. Uitgangspunt is om hier een natuurkwaliteit tot ontwikkeling te brengen, passend bij de maat van het resterende landschap. Daartoe wordt een verscheidenheid aan milieutypen gecreëerd:

- opgaand bos met een rijke mantelzoom, samengesteld uit inheems materiaal
- (schraal) bloemrijk grasland
- weiland
- open water
- moeras- en verlandingsvegetatie
- bloemrijke, schrale dijktafsluitingen
- houtsingels
- kikkerpoelen

Aanvullend worden extra voorzieningen aangebracht als nestkasten en bijenhôtels.

5.3 MEER MOGELIJKHEDEN VOOR RECREATIE

Het gebied wordt voor extensieve recreatie ontsloten, voor wandelaars en joggers. Daarbij is onderscheid tussen een comfortpad met beperkte voorzieningen als een bankje en een uitzichtspunt, en een meer avontuurlijke dwaalroute.

5.4 RUIMTE VOOR DE BOER

Uitgangspunt is dat de boer zo min mogelijk in zijn bedrijfsvoering wordt gehinderd. Waar mogelijk worden gronden aan de boer in beheer teruggegeven en wordt de boer ingezet voor terreinbeheer. Op de (vochtige) bloemrijke graslanden is een extensief begrazingsbeheer door schapen mogelijk.

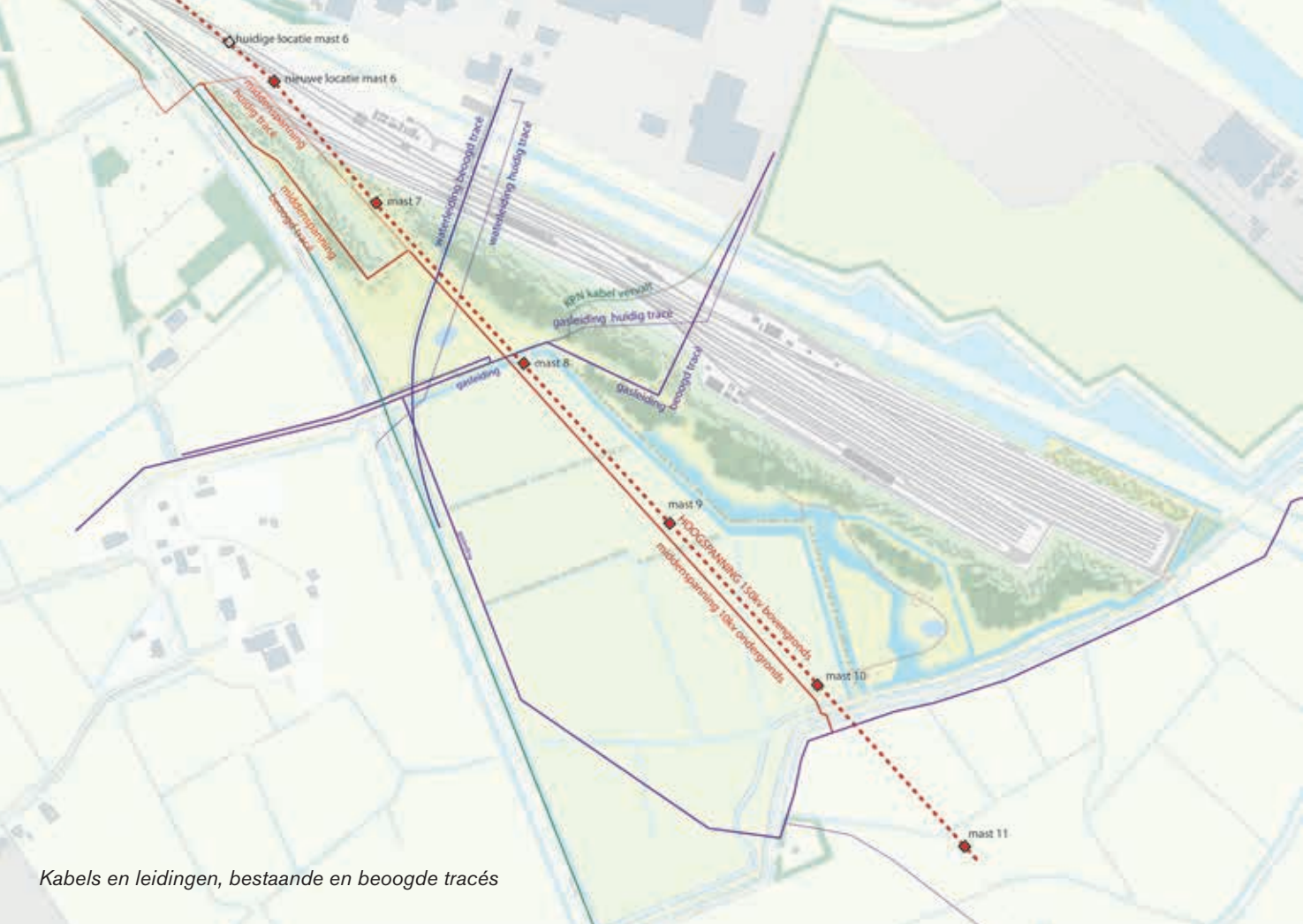
De boer mag geen last ondervinden van het recreatief gebruik. Waar recreatiepaden langs het weiland voeren worden deze door watergangen van het agrarisch gebied afgescheiden. Waar dat niet mogelijk is wordt een afrastering geplaatst.

5.5 RUIMTE VOOR WATERBERGING

De aanleg van het opstelterrein doorkruist de hoofdwatgang en leidt tot demping van (een deel van) de aanwezige watergangen. De hoofdwatgang wordt om het terrein omgelegd en is voor onderhoudswerkzaamheden over land aan één zijde toegankelijk. Het oppervlakte aan gedempt water moet worden gecompenseerd.

Het waterschap houdt een compensatienorm aan van 80 liter water per vierkante meter nieuw verhard terrein.

Kabels en leidingen, bestaande en beoogde tracés

5.6 KABELS EN LEIDINGEN

In het plangebied zijn een aantal (hoofd)transportleidingen aanwezig, te weten:

- Gasleiding van Gasunie;
- Drinkwaterleiding van Waterbedrijf Groningen;
- Datatransport van KPN;
- Middenspanning (ondergronds) van Enexis;
- Hoogspanning (bovengronds) van Tennet.

Met de aanleg van het opstel terrein en het Landschappelijk inpassingsplan worden enkele van deze kabels en leidingen doorkruist. Voor het inpassingsplan geldt dat de kabel- en leidingstracés 'leading' zijn. Het ontwerp is dan ook op deze tracés aangepast.

Gasleiding van Gasunie

De gasleiding wordt middels een gestuurde boring onder het opstel terrein verlegd en aangesloten op het bestaande leidingtracé. De huidige gronddekking op de bestaande, te behouden leidingen blijft ongewijzigd. De nieuwe gasleiding is met grond afgedekt. Daar waar de gasleiding de grondwal kruist, wordt een gat gemaakt en

keerwanden geplaatst (zie ook profiel A-A', blz 42). Dit 'gat' wordt middels op afstand liggende bospartijen en laag struweel uit het zicht gehaald.

Drinkwaterleiding van Waterbedrijf Groningen

De drinkwaterleiding wordt verlegd. De leiding wordt voorbij de middenspanningleiding verbonden met het bestaande tracé.

Datatransport van KPN

Deze kabel wordt buiten werking gesteld. Aanpassingen aan het tracé zijn niet benodigd.

Middenspanning (ondergronds) van Enexis

Alleen ter plaatse van het opstelterrein wordt het middenspannings-tracé verlegd. De huidige gronddekking op de bestaande, te behouden leiding blijft ongewijzigd.

Hoogspanning (bovengronds) van Tennet

Het tracé, de locatie van de masten, de toegankelijkheid en de omgeving van de hoogspanningsmasten 9,10 en 11 zijn in het inpassingsplan ongewijzigd gebleven. Hoogspanningsmast 6 zal worden aangepast. Deze aanpassing zal binnen de grenzen van het opstel-terrein plaatsvinden.

Mast 7 staat binnen de landschappelijke inpassing. Ter hoogte van deze mast vinden een aantal wijzigingen plaats, maar er is voldoende ruimte vrijgemaakt voor (onderhouds)werkzaamheden. In de nabijheid van de mast wordt laagblijvend struweel aangeplant. Er worden afspraken hierover gemaakt met de toekomstige beheerder. Door de inpassing van het opstel-terrein komt de huidige toegangsweg te vervallen. De mast is in het plan via de dam (op het middenspanning tracé) en bloem-/kruidenweide toegankelijk voor groot materieel. Kleinere voertuigen kunnen (met toestemming van de grondeigenaar) gebruik maken van het schouwpad langs de grondwallen.

Bij Mast 8 komt een dam over de Molensloot. Op ruime afstand van de mastvoet wordt een watergang gegraven. De bereikbaarheid van de mast blijft ongewijzigd. Het gebied kan eventueel worden afgesloten door een hekwerk op de dam. Deze dient een landelijke/boeren uitstraling te hebben.

Opstelterrein

Bos op plateau;
elzen, iepen en essen

Grondwal met struwelen en
schouwpad

Kreek:
Brede waterpartij met verlandingsstrook
rondom archeologische vindplaats

Grasland in verruigingsstadia
• Ruigte met struweel
• Kruiden-/ruigte grasland
• Bloem-/kruidenweide

Kikkerpoel, verhoogd t.o.v. het
maaiveld.

Riet eiland

Wandelkade (comfortroute) met
knotbomen

Struinroute: verhoogd vlonderpad
door het archeologisch landschap

Struinroute: onverharde,
gemaaide route door grasland en
bospartijen.

Weiland (behouden)

Bestaande/ te behouden
elzen-/wilgen singel

Hoogspanningsmast

Entree archeologisch landschap:
Kunstwerk/uitzichttoren
(verplaatst) met bijenhôtels,
picknicktafel en fietsenstalling

Bijenhôtels; houten balken met
gaatjes voor wilde bijen.

Reconstructie ijzertijd boerderij/
speelaanleiding met vlonderpad
en picknicktafel

Keerwanden in grondwal (tbv
gasleiding). Begroeide wand als
afscheiding.

Keerwand of schanskorf (t.b.v. van
afscheiding opstelsterrein), entree
opstelsterrein.

Begroeide wand
(afscherming opstelsterrein)

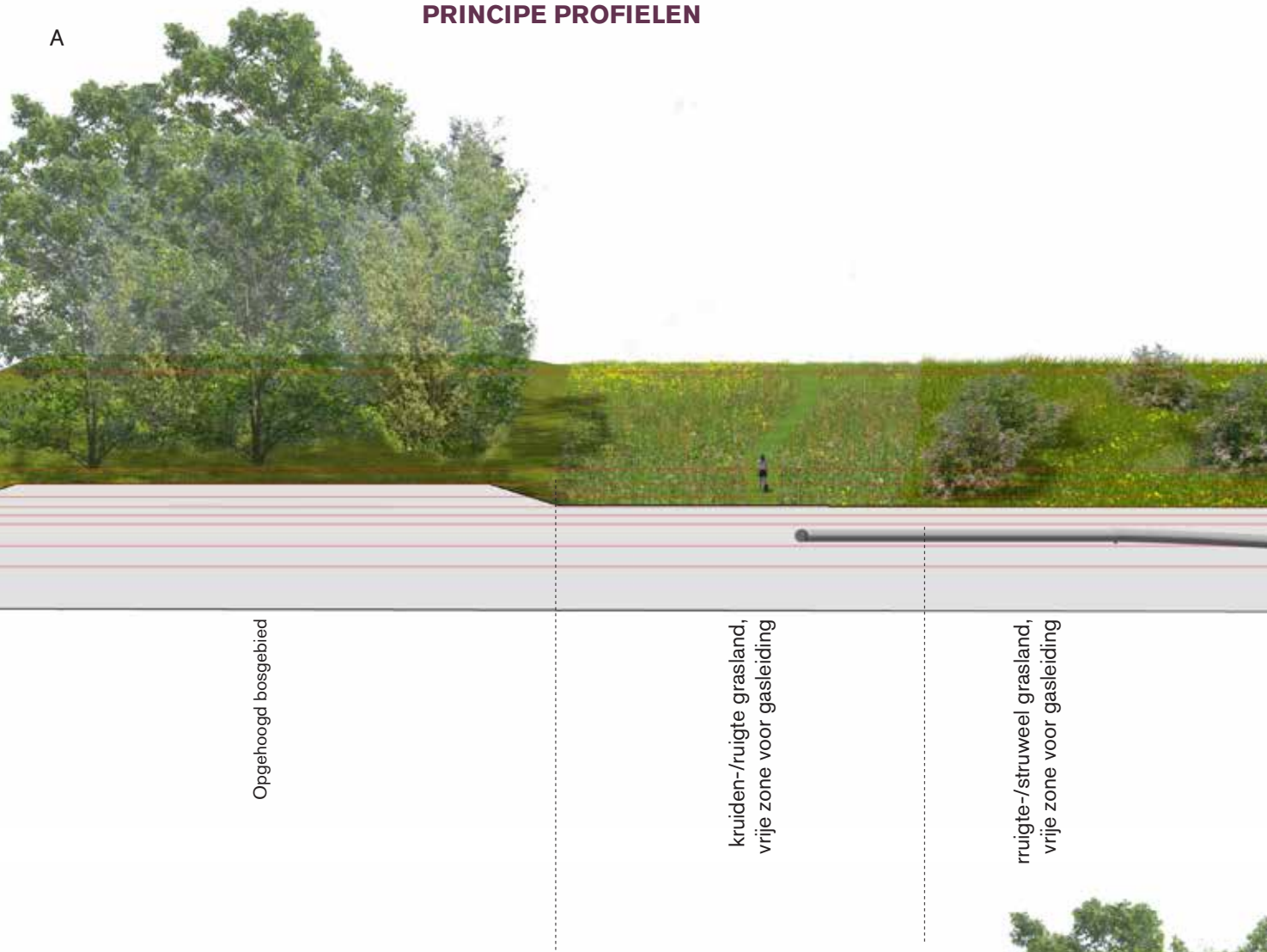
6

TOELICHTING INPASSINGSVOORSTEL

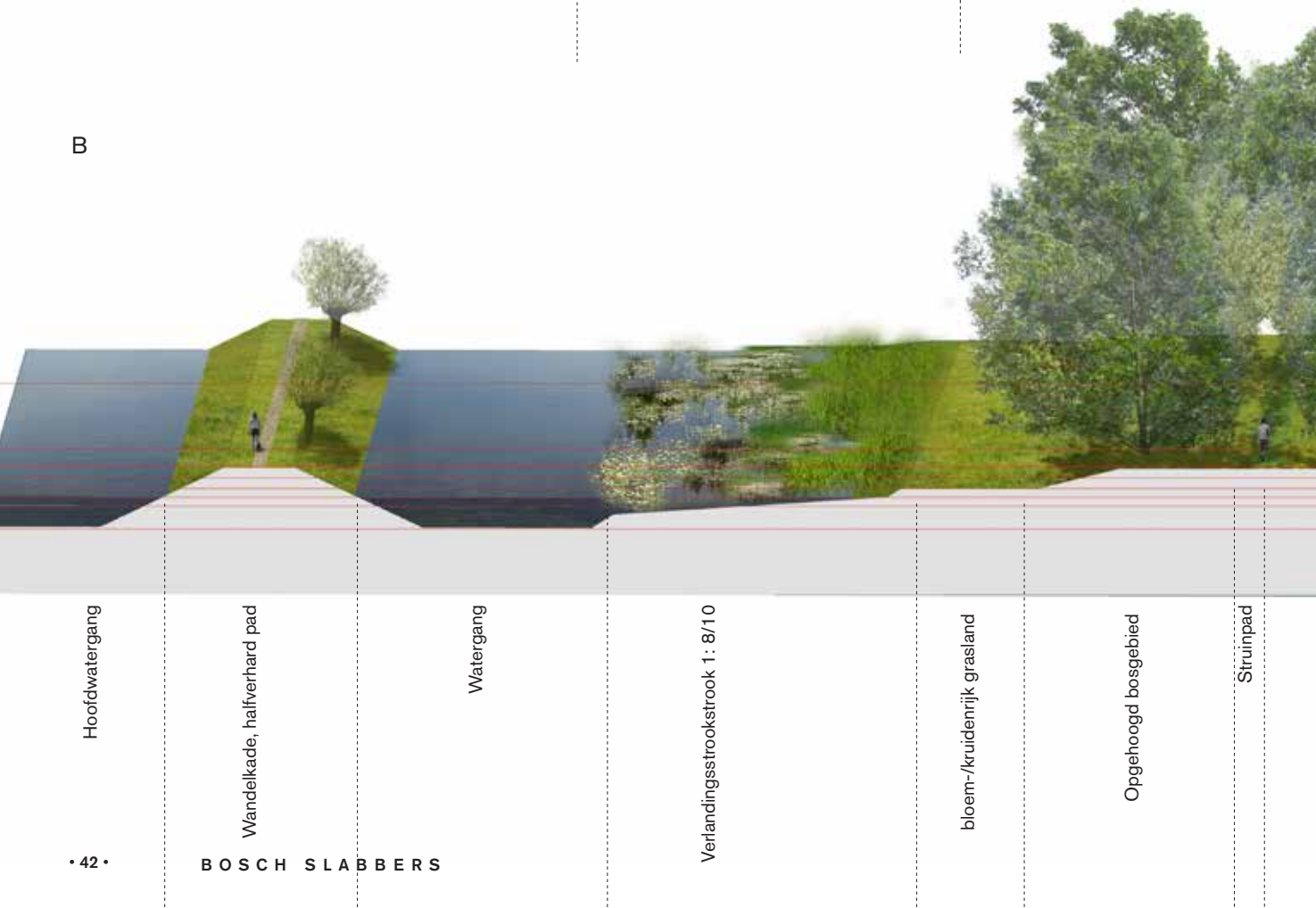

PRINCIPE PROFIELEN

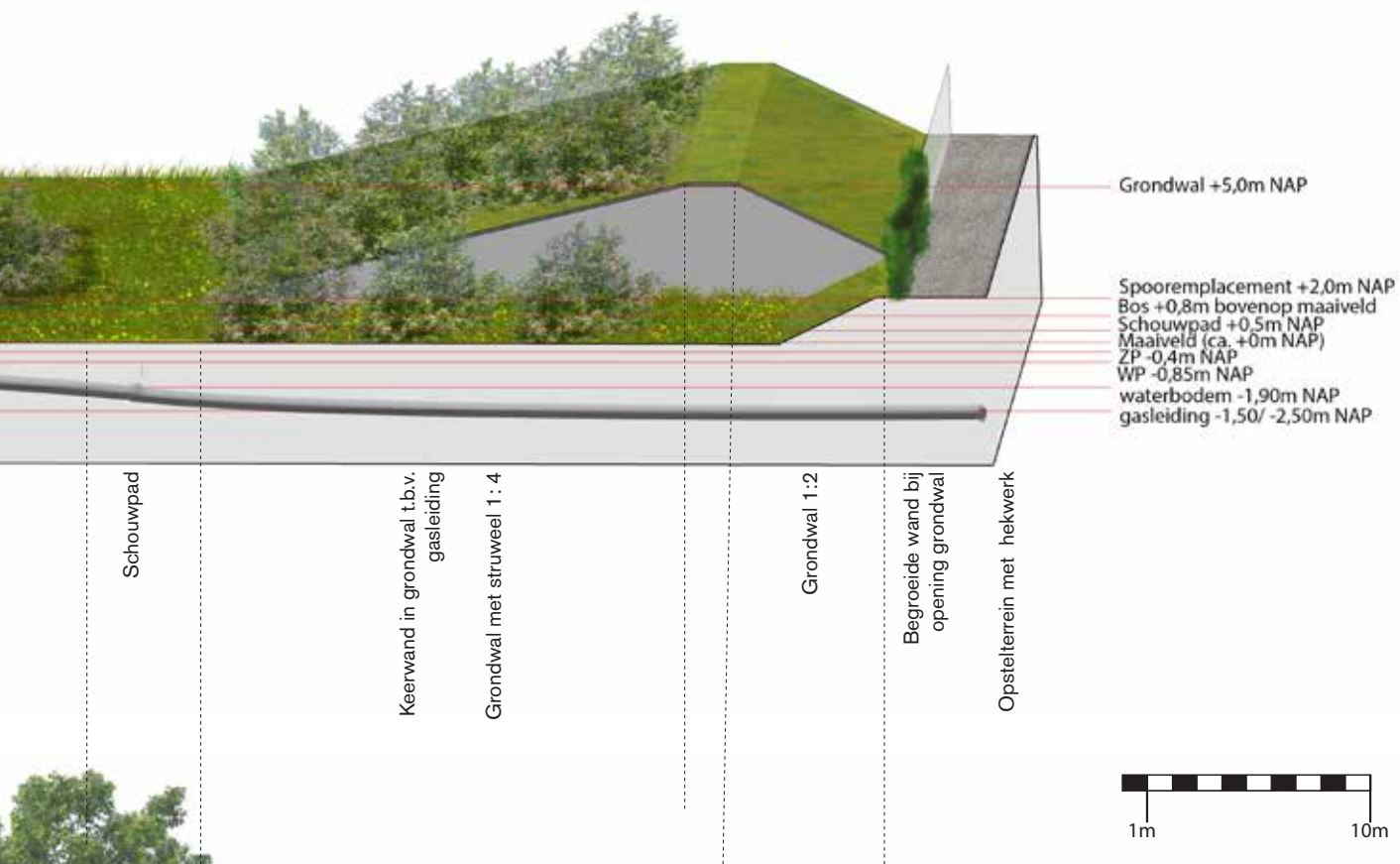
A

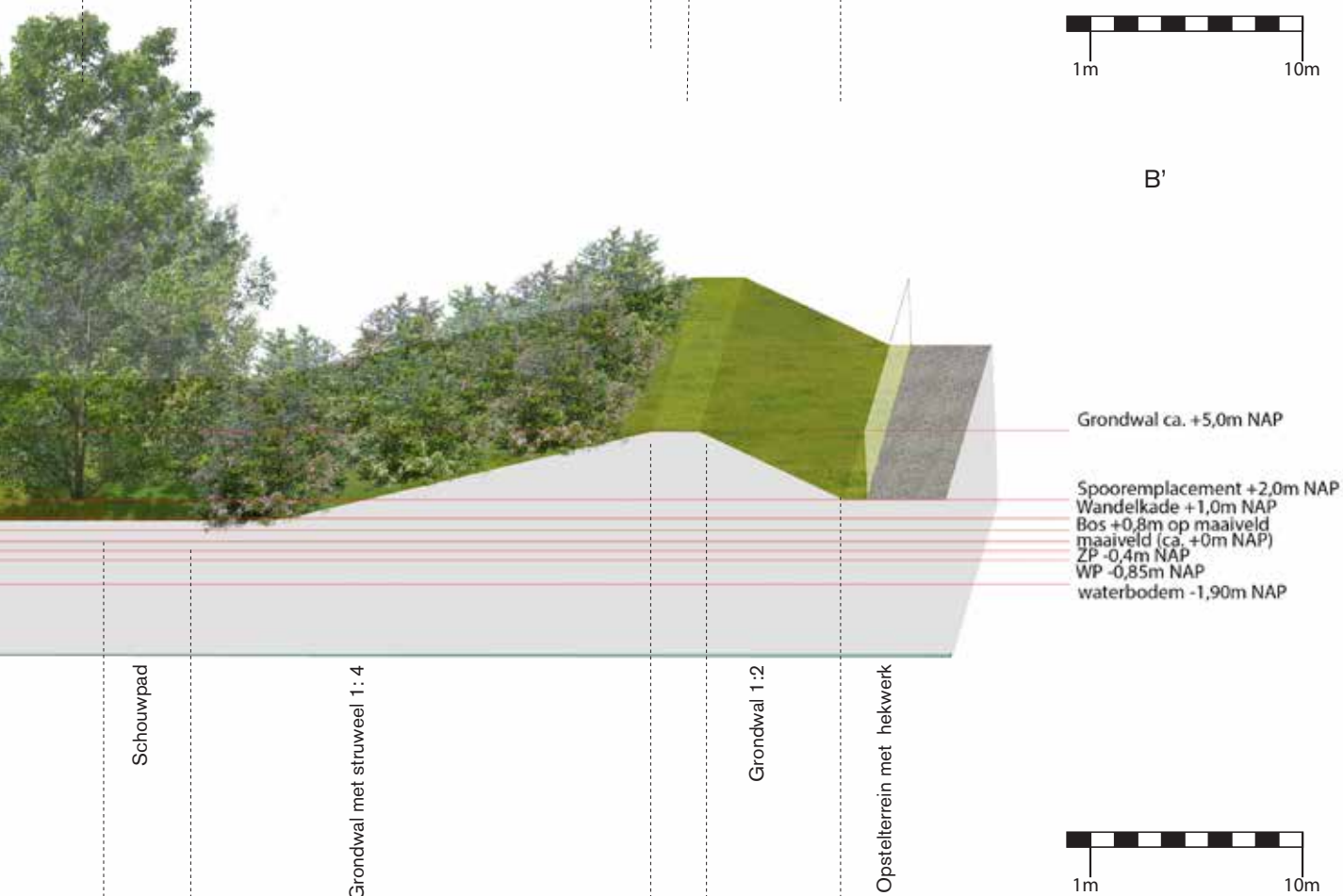
B

A'

B'

bijenhôtels langs de
struinroute, eventueel met
informatievoorziening

De kreek: een meanderende
brede waterpartij met
ecologische oever
(verlandingsvegetatie).

Bloemrijk grasland
in verschillende
verruigingsstadia.

Ambitie: Skelet van een
(ijzertijd) boerderij; een
informatie voorziening
met speelaanleiding

I: Impressie van het archeologisch landschap

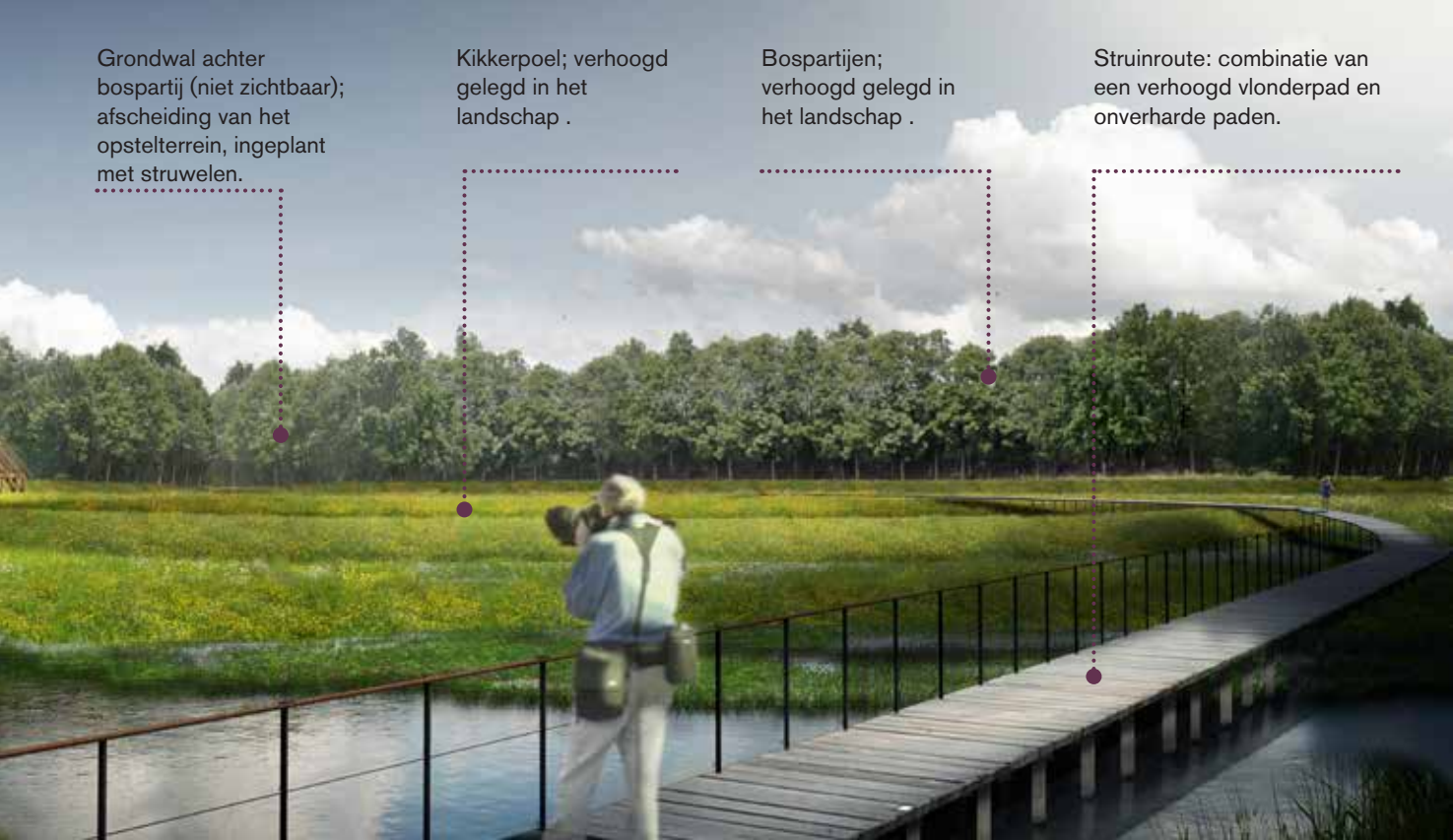
6.1 INPASSINGSVOORSTEL

De onvermoede archeologische rijkdom van de bodem biedt kansen voor een inrichtingsplan dat de bezoeker meer informatie over de geschiedenis van dit gebied verschaft en daarmee laat zien hoe bijzonder dit gebied eigenlijk is. Dit Landschappelijk inpassingsplan wil niet alleen het opstelterrein uit het zicht halen en de schade beperken aan de archeologisch waardevolle ondergrond, maar vooral ook de archeologische kwaliteiten benutten om tot een plan te komen dat ook de oudste tijdlagen, de verborgen geschiedenis, voor het voetlicht brengt. Het terrein wordt ingericht en geafficheerd als 'archeologisch park'.

Dit plan gaat uit van een zo min mogelijk verstoren van de ondergrond, alleen waar dat noodzakelijk is vanuit de waterhuishoudkundige randvoorwaarden (watercompensatie en hoofdwaterverbinding) wordt gegraven.

Er wordt nagenoeg geen riet toegepast en bosbeplanting wordt alleen daar aangebracht waar dat nodig is om de hoogste voorzieningen op het emplacement in te passen.

Naast de comfortroute (de wandelkade) wordt een vlonderpad aangebracht, dit geeft impliciet aan dat men zich op bijzonder terrein begeeft. Het is de ambitie om aan deze route een aantal elementen aan te brengen die tezamen het archeologisch verhaal 'vertellen'. Een mogelijk voorbeeld hiervan is een replica van het skelet van een steentijd/ijzertijd/ middeleeuwse boerderij, dat maakt zichtbaar

Grondwal achter bospartij (niet zichtbaar); afscheiding van het opstelterrein, ingeplant met struwelen.

Kikkerpoel; verhoogd gelegd in het landschap .

Bospartijen; verhoogd gelegd in het landschap .

Struinroute: combinatie van een verhoogd vlonderpad en onverharde paden.

wat hier vroeger geweest kan zijn en vormt straks een uitdagend klim- en klauterobject. Deze elementen worden in overleg met de archeologen van MUG uitgewerkt.

Grondwal

Het opstelterrein wordt afgezoomd met een 5 meter hoge grondwal. Doordat het opstelterrein circa 2 meter hoger ligt dan zijn omgeving is deze wal aan de binnenzijde 3 meter hoog. De wal heeft aan de buitenzijde een talud van 1:4, aan de binnenzijde een talud van 1:2. Waar de wal afbuigt om Mast 7 zijn de taluds aan beide zijde 1:3. Een hekwerk aan de binnenzijde, aan de voet van de wal, sluit het terrein verder af voor onbevoegden. Op enkele plekken is de grondwal opgeknapt.

Het aanbrengen van de grondwal biedt een aantal voordelen:

- er wordt een droog milieu toegevoegd, van waarde voor de ecologie;
- het biedt de mogelijkheid tot het duurzaam verwerken van de vrijkomende grond en puin.

Aan de zijde van de Noorderzanddijk ontbreekt ruimte voor het doortrekken van de wal. Hier wordt het opstelterrein afgezoomd met een mooi afgewerkte keerwand van schanskorven (zie referentiebeeld p46). Dit biedt tevens een goed milieu voor tal van insecten.

Referentie schanskorf keerwand

Referentie begroeide wand

De wal wordt ingeplant met een gemengd bloemrijk struweel, samengesteld uit inheemse struikvormende soorten (zie bijlage AI voor soorten). Dit genereert een afwisselend beeld, met in het voorjaar een uitbundige bloei, gevolgd door een overdadige vruchtontwikkeling in het najaar. Dit maakt de wal niet alleen voor de mens, maar ook voor de flora en fauna tot een aantrekkelijk element.

Afsluiting opstelterrein

Het opstelterrein wordt afgesloten door een hekwerk dat achter de wal is geplaatst. Waar de wal niet aaneengesloten is (rond mast 7 en rond de gasleiding) wordt het opstelterrein afgesloten met een begroeide wand (zie ook profiel A-A', blz 43).

Indicatief lichtplan voor het opstelterrein

Verlichting

Er wordt uitgegaan van een lichthoogte van maximaal 8,5m. Gestreefd wordt naar een hoogte van 5,5m. Afhankelijk van de hoogte kan er invloed van de verlichting op de omgeving zijn, voornamelijk daar waar geen bosstroken voor het opstelterrein staan. De wal vangt, zowel in de winter als de zomer, een deel van het licht van de laaghangende verlichting (hoogte 5,5m) weg.

Onderzocht wordt of gebruik gemaakt kan worden van bewegingssensoren. Bij afwezigheid van beweging kan de verlichting dan dimmen naar het niveau van oriëntatieverlichting.

Referentie struweelvegetatie (op wal)

Referentie struweelvegetatie (op wal)

Referentie verlandingsstrook

Bospercelen

De opgaande beplanting wordt gevormd door een zestal bosvakken, die zijn samengesteld uit inheems materiaal. Deze bospercelen bestaan uit een menging van elzen, iepen en essen.

Om de wortelschade van de opgaande beplanting op archeologische ondergrond te beperken worden de bospartijen alleen aangebracht op de locaties waar het echt nodig is voor de landschappelijke inpassing van die objecten op het opstelterrein die boven de aarden wal uitsteken. Deze beplanting wordt op een verhoogd grondlichaam gelegd (ca. +0,80m t.o.v. maaiveld). Deze grondlichamen vormen deels een ruimtelijk onderdeel / uitstulpingen van de vastgestelde wal, deels liggen ze als losse 'plateau's' in het landschap.

Water en moeras

De hoofdwaterring wordt om het opstelterrein geleid. Ter compensatie van gedempte sloten en toename aan verharding worden enkele nieuwe watergangen gegraven. Langs de belangrijkste archeologische vindplaats wordt een brede, meanderende kreek aangelegd met aan één zijde een flauw talud met verlandingsvegetatie. Hiermee wordt deze locatie niet alleen benadrukt maar wordt dit gebied ook ecologisch en recreatief interessanter.

Kruidenrijk grasland

Een aantal percelen wordt ingericht en beheerd als kruidenrijk grasland. Door een gevarieerd maaibeheer op het grasland tussen wal en wandelkade ontstaat een gevarieerd ecologisch en ruimtelijk beeld. Van ruigte vegetatie met incidenteel struweelvorming tot hoog grasland tot een bloemrijk grasland dat dienst doet als bijen- en vlinderweide.

Eventueel is een extensieve begrazing door schapen/koeien mogelijk. Hiervoor zal een verplaatsbare omrastering nodig zijn om te voorkomen dat al het grasland begraasd wordt en de successiestadie verdwijnt. Waar een recreatieve 'dwaalroute' over dit grasland voert bieden klaphekjes toegang tot dit terrein en geldt een aanlijnverplichting voor honden.

Het vergt een afgestemd beheer om de successiestadia van het grasland te behouden.

Agrarische percelen

De overige percelen kennen een regulier agrarisch gebruik. De bestaand kavelgrensbeplanting blijft behouden en maakt deel uit van de landschappelijke inpassing van het opstelsterrein.

Referentie struinroute; verhoogde vlonderroute door archeologisch landschap

Referentie struinroute; gemaaid onverhard pad

Referentie ijzertijdboerderij en speeltoestel

Referentie comfortroute: halfverharde wandelkade

Recreatieve ontsluiting en elementen

De recreatieve ontsluiting biedt de mogelijkheid van het maken van een ommetje en er wordt ruimtelijk een grotere afwisseling geboden:

- over de wandelkade
- door het kruidenrijk grasland
- door het bos

Door een aantal gebieden niet te ontsluiten komen ook meer rustige milieus tot ontwikkeling. De recreatieve ontsluiting is zodanig dat het agrarisch gebruik hier zo min mogelijk hinder van ondervindt.

De wandelroute/-kade is, waar mogelijk afgeschermd door een brede watergang. Waar de aanwezigheid van kabels en leidingen in de ondergrond de aanleg van een watergang verhinderd wordt langs het wandelpad afrastering aangebracht.

Er is onderscheid tussen een comfortpad (halfverharding op puin), ook geschikt voor mindervaliden en bezoekers met kinderwagens, en een meer natuurlijke en avontuurlijke dwaalroute (onverhard in combinatie met een vlonderpad).

Recreatieve ontsluiting en onderhoudsroute

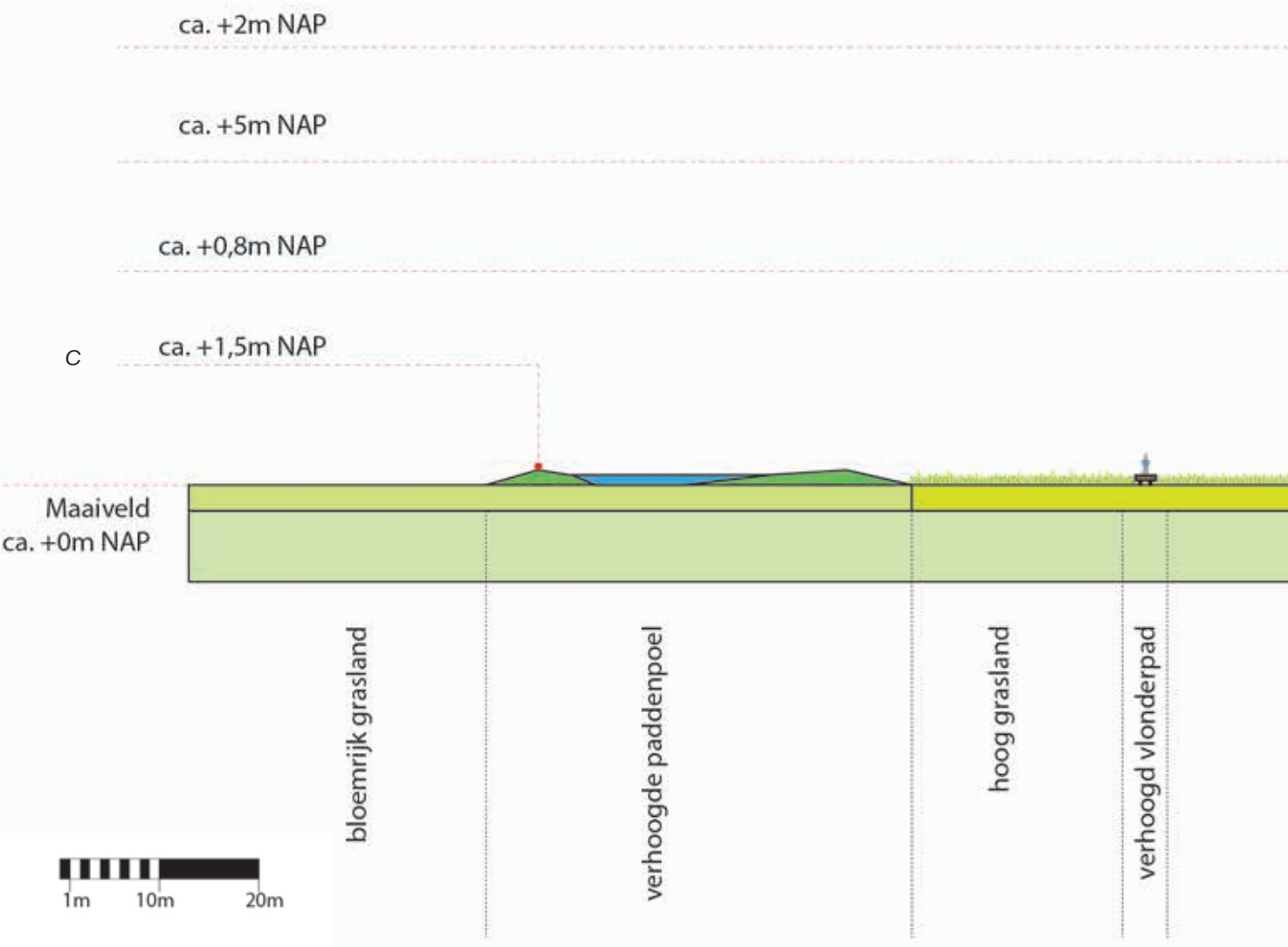
De comfortroute wordt gevormd door de wandelkade die overwegend langs de rand van de bosopstanden en het water voert. Dit pad kent een halfverharding op puin. Aan deze route staan een bankjes. Vanaf deze bankjes heeft men zicht op het open gebied en geniet men van de avondzon. Knotbomen begeleiden een deel van deze route.

De dwaalroute is deels onverhard en voert door het bos, deels verhard over vlonders over watergangen en deels door het kruidenrijk grasland waar het pad wordt uitgemaaid. Een verhoogd vlonderpad loopt door het nattere gedeelte van de Kreek en maakt zichtbaar dat men hier niet 'zomaar een terrein' betreedt maar in een uitzonderlijk gebied te gast is. Het gebied is zo 'kwetsbaar' dat je er boven moet lopen. Langs dit pad staan losse bijenhoeven in de vorm van houten palen. Het pad brengt je dicht langs de kikkerpoelen. Het is de ambitie om langs dit vlonderpad een gereconstrueerd archeologisch element te realiseren zoals bijvoorbeeld een ijzertijd/steentijd/middeleeuwse boerderij (zie ook impressie p.44).

Referentie kikkerpoel in bloem-/kruidenrijk grasland met struinroute en (verhoogd) bosperceel

Principeprofiel Grondwal, verhoogd bosperceel, bloem-/kruidenrijk grasland en verhoogde kikkerpoel

Entrees

De entrees worden gemarkeerd, waarbij wordt aangegeven dat men hier een archeologisch park betreedt. De entrees kunnen gecombineerd worden met ecologische functies zoals bijvoorbeeld een bijenhotel.

Extra faunavoorzieningen.

Op enkele plaatsen worden in het kruidenrijk grasland bijenhôtels geplaatst. Eventueel kunnen vogelnestkasten geplaatst worden in de bosopstanden en in de (keer)wanden. De bijenhôtels hebben een eenvoudige vorm; een verticaal opstaande balk of stam, in clusters van 1 tot 3, met hierin gaten geboord.

Daarnaast worden twee poelen als habitat voor de poelkikker aangelegd. Deze worden ook verhoogd ((ca. 1-1,5 m hoog)) aangelegd om verstoring van de ondergrond te voorkomen.

6.2 CONCLUSIE

Ruimtelijk vormt de ontwikkeling van het opstelterrein mogelijk zowel een bedreiging als een kans.

Een bedreiging omdat hiermee de resterende openheid rond het buurtschap Essen verder in omvang afneemt en het uitzicht vanuit Essen, maar ook vanuit Haren-Noord en Klein Martijn, wederom wordt ingeperkt.

Een kans omdat deze ontwikkeling het vehikel kan bieden om het gebied de benodigde kwaliteitsimpuls te geven, denk aan versterking van de kwaliteit van de randen van het open gebied en het aantrekkelijker maken van het resterende open land als uitloopgebied voor de inwoners van onder meer de nieuwe wijk Haren-Noord.

Deze uitwerking laat zien hoe met de ontwikkeling van het opstel-terrein en de daaraan gekoppelde landschappelijke inpassing kansen kunnen ontstaan om de rand langs het spoor weer hoogwaardig te

ontwikkelen. Daarmee neemt de open ruimte rond Essen weliswaar in omvang af, maar in kwaliteit toe.

Deze uitwerking toont tevens de mogelijkheden om met deze ontwikkeling ook ecologische en recreatieve kwaliteit aan het gebied toe te voegen. Ecologische kwaliteit door het ontwikkelen van een grotere variatie aan milieutypen en een robuuste compensatie van het habitat van de poelkikker, recreatieve kwaliteit door de ontwikkeling van een gevarieerde en doorgaande routestructuur.

Tot slot diende zich op het laatste moment nog een onvoorziene kans aan; de mogelijkheid om het verleden te laten spreken, om hier zichtbaar te maken dat de omgeving van Haren niet alleen anno 2017 een uitgelezen plek is om te wonen, maar dat onze verre voorouders 5000 jaar geleden ook al tot die conclusie waren gekomen.

En zo biedt deze plek de unieke mogelijkheid om verleden, heden en toekomst met elkaar te verbinden.

BIJLAGE 1

I NAGESTREEFDE NATUUR DOELTYPEN EN BEHEER

Legenda eenheid	Streef natuurdoeltype
 Bloem-/kruidenweide in 3 veruigingsstadia	Bloemrijk grasland¹; Door verscheidenheid aan bodemsoorten is er niet een duidelijk natuurtype aan te wijze.
 Bos op plateaus	Landschappelijk bos van elzen, iepen, essen passend bij omliggend polderlandschap.
 Riet, moeras vegetatie	Type Moeras (3.24): Subtype c Waterriet en biezen tot subtype D Bloemrijk Rietland (streefbeeld)
 Kikkerpoel	Gebufferde poel of wiel(3.14)²: subtype a gebufferde poel Stilstaand, ondiep, mesotroof tot eutroof water. Oevers bestaan uit Bloemrijk grasland en Moeras subtype a/b
 Groene wand	Kokoswand met (wintervaste) klimplant; bv. klimop gemengd met wilde wingerd
 Wandelpad met knotbomen	Knotessen (met gemaaid gras)
 Struweel op grondwal	Inplanten met verschillende bloeiende struweelsoorten; vlier, meidoorn, sleedoorn, grauwe wilg, hazelaar, Gelderse roos, liguster, kornoelje
 Verlandingsstrook	Type Moeras (3.24)²: Subtype A; Droogvallend water en pioniermoeras tot subtype B; Drijftil

Beheer/onderhoud/inrichting (voorstel)

- Inzaaien met bloemrijk grasmengsel (G2, G3, M1, N1 van bv. leverancier Cruydhoeck)
- Aanplant struweel (zie soorten bij Grondwal) in clumps van ca. 20 tot 40m², driehoeksverband, gemiddeld 1/ m². Voor locatie zie ontwerp. Dit zijn struwelen in het meest ruige grasland.
- Maaibeheer afhankelijk van de voorgestelde verrijningsstadia; van bloemrijk-/kruiden (2x per jaar) naar kruiden-/ruigte (1x per jaar) ruigte/struweel (1x per 3 jaar). Struweel niet meenemen in het maaibeleid; 1 keer per 3-5 jaar afzetten. Maaien en afvoeren in augustus/september of 2x per jaar in juni/juli en augustus/september. tbv. verschraling.
- Eindbeheer: evt. beweiding 1 tot max 5 schapen/ha of 1-3 runderen of paarden/ha.
- Aanplant bosplantsoen.
- Plantafstand in de rij 1,50m, tussen de rij 1,50m.
- Jonge aanplant maaien tussen de rijen, gedurende de eerste 3 jaren na aanplant.
- In principe 'nietsdoen'beheer, eventueel dunnen en afvoeren na 10-15 jaar na aanplant (afhankelijk van groei).
- Aanplant (onder)waterplanten, 10-15% van de rietstrook inplanten.
- Wisselend, jaarlijks maaien om zowel subtype C te behouden als subtype D te ontwikkelen²
- Subtype C 'nietsdoen'beheer toepassen. Alleen maaien in de winter bij voortgaande opslibbing².
- Om tot subtype D te komen dient een deel van het rietland jaarlijks zomers gemaaid te worden²
- Handhaven hydrologische omstandigheden, voorkom eutrofiering via grond-/oppervlaktewater²
- Watervasthoudend kleidek toevoegen.
- Minimaal 30% landdeel bestaat uit vegetatie. Minimaal dit deel uitrasteren ter voorkoming van vraat (bij begrazingsbeheer).
- Minimaal 30% waterdeel niet schonen of baggeren (roterend beheren).
- Opschoning bij voorkeur naar één kant toewerken, voorkom verstoring over de gehele noordelijke oever.
- Diepte poel 0,5 tot 1 m.
- Werkzaamheden tussen half augustus en half oktober uitvoeren
- Onderhoud is nodig bij minder dan 50% open water en/of de poel in de zomermaanden droogvalt
- Geschikt maken als winterbiotoop; voorzie in dood hout/ en of plantenresten
- Aanplant in strekkende groepen van 15 tot 30 (afwisselen) per soort (klimop of wilde wingerd).
- Plantafstand 5 stuks/ strekkende meter.
- Aanplant staken van 1-1,5 hoog.
- Leveren en aanplanten knotessen plantmateriaal, aanplant om de 5m.
- Snoei 1x per 3 jaar, kade 2 maal per jaar maaien.
- Bermen 2x per jaar maaien.
- Maaien in jonge aanplant gedurende eerste 3 jaar, dunnen in 10^e jaar (ca 30% verwijderen).
- Plantafstand in de rij 1,20m, tussen de rij 1,50m, incl. inzaaien ondergrond met witte klaver.
- Beplantingen onder hoogspanningleiding beneden de toelaatbare hoogte houden.
- Inzaaien met zadenmengsel voor vochtige tot natte gronden
- In eerste instantie 'nietsdoenbeheer' toepassen.²
- Eens in de zoveel tijd uitkrabben (ca. 10 jaar) om pionierscondities terug te brengen²

© Dit werk is auteursrechtelijk beschermd.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veeelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever en Bosch Slabbers Tuin- en Landschapsarchitecten B.V. (hierna: "Bosch Slabbers").

Bosch Slabbers heeft bij haar werkzaamheden de zorgvuldigheid in acht genomen die van haar kan worden verwacht. Aan de getoonde informatie in deze publicatie kunnen geen rechten worden ontleend. Op onze werkzaamheden zijn de voorwaarden van toepassing zoals vastgelegd in De Nieuwe Regeling 2005 (DNR 2005).

Bosch Slabbers heeft met zorgvuldigheid de beelden in deze publicatie geselecteerd. Het kan voorkomen dat niet alle rechthebbenden van de gebruikte beelden zijn achterhaald. Belanghebbenden worden verzocht contact op te nemen met Bosch Slabbers.

bosch stabbers

